

Women's employment and family stability: providing a new approach to resolve conflicts in previous research

Sedighe Khadivi*, **Mohsen Noghani Dokht Bahmani****

Mohammad Mazloun Khorasani***

Abstract

Introduction and statement of the problem

The issue of women's employment is one of the challenging issues in social research, which includes a wide range of different issues, especially in the family field. It is claimed that the participation of women in the economic affairs of the society not only causes half of the social and economic development, but also because of their countless potentials for innovation and development in various cultural, social, economic and political fields. Failure to use them can put the capabilities of society out of balance and make it impossible to achieve development. Based on this, the question is, how and to what extent does the growth of women's employment in the public arena affect the performance and balance of actors in the private sphere of the family and its stability? Examining the theoretical and empirical records in this field (especially in Iran), shows that most of the studies conducted either unilaterally focused on the impact of women's employment in development, or by comparing married working women and housewives, positive

* PhD Candidate ; Ferdowsi university of Mashhad ; Department of sociology khadivi.se@gmail.com

** Associate Professor, Department of Social Sciences, Faculty of Literature and Humanities, Ferdowsi University of Mashhad (Corresponding Author), noghani@um.ac.ir

*** Professor of the Educational Department of Social Sciences, Faculty of Literature and Human Sciences, Ferdowsi University of Mashhad, mmkhorasani@um.ac.ir

Date received: 2022/06/01, Date of acceptance: 2022/08/30

Copyright © 2018, This is an Open Access article. This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

effects and It explains the negativity of this issue in the family, so this research has produced different results.

Theoretical foundations and research background

In this research, three groups of theories have been considered

The first category: theories that were formed with the premise of structural conflict in work and homemaking. Sometimes extreme view in opposition to women's employment or, on the contrary, insisting on the realization of their rights in the field of employment. Like the classical theories of sociology (especially before the seventies), some of these theories (such as the theory of functionalism) believe in the gender division of work in the family and consider the best and most efficient place for women in the home, and on the other hand There are other feminists who agree that the gender division of labor is rooted in gender discrimination, in fact, its roots are in the patriarchal ideas of traditional societies. Therefore, the only solution to save women is their re-entry into the labor market.

The second category: theories that examine the effects and consequences of multiple roles at the micro level. Here, too, two groups of supporters and opponents of women's employment have been formed. Like the role theories, the main emphasis of which is to pay attention to the consequences and psychological and social functions of multiple roles in general, especially to search for an answer to the issue of whether the expansion and multiplicity of roles requires the pressure of conflict? Or more than that, it contains a set of rewards that result from the benefits of combining roles.?

The third category: theories that pay attention to women's employment in terms of the changes it has brought about in the exchange of power in the family. One of the important theories of sociology that explains the issue of power in the family is the exchange approach. The basis of the exchange theory about power is that inequality in production resources causes differentiation and difference in power among actors. This view is known as resource theory. The resource theory introduces the division of work at home as a reflection of the different power of couples in the family, which is caused by rational and economic considerations.

In summarizing the research related to the research problem, it can be concluded that the impact of women's employment on the family will not be properly explained without considering the background variables. But the different and sometimes conflicting results of these researches indicate different conditions as if they show

different types of family stability. Theoretical foundations and research background

In this research, three groups of theories have been considered: The first category: theories that were formed with the premise of structural conflict in work and homemaking. Sometimes extreme view in opposition to women's employment or, on the contrary, insisting on the realization of their rights in the field of employment. Like the classical theories of sociology (especially before the seventies), some of these theories (such as the theory of functionalism) believe in the gender division of work in the family and consider the best and most efficient place for women in the home, and on the other hand There are other feminists who agree that the gender division of labor is rooted in gender discrimination, in fact, its roots are in the patriarchal ideas of traditional societies. Therefore, the only solution to save women is their re-entry into the labor market. The second category: theories that examine the effects and consequences of multiple roles at the micro level. Here, too, two groups of supporters and opponents of women's employment have been formed. Like the role theories, the main emphasis of which is to pay attention to the consequences and psychological and social functions of multiple roles in general, especially to search for an answer to the issue of whether the expansion and multiplicity of roles requires the pressure of conflict? Or more than that, it contains a set of rewards that result from the benefits of combining roles? The third category: theories that pay attention to women's employment in terms of the changes it has brought about in the exchange of power in the family. One of the important theories of sociology that explains the issue of power in the family is the exchange approach. The basis of the exchange theory about power is that inequality in production resources causes differentiation and difference in power among actors. This view is known as resource theory. The resource theory introduces the division of work at home as a reflection of the different power of couples in the family, which is caused by rational and economic considerations. In summarizing the research related to the research problem, it can be concluded that the impact of women's employment on the family will not be properly explained without considering the background variables. But the different and sometimes conflicting results of these researches indicate different conditions as if they show different types of family stability.

research method

the research method is causal-comparative and the statistical population includes "all married women and housewives and all married and full-time working women in the age range of 25 to 45 years living in Mashhad in 2016".

Findings

The descriptive results of the multivariate analysis of variance show that there are differences between occupational classes in all three dimensions of the family stability structure. This means that in the index of male authority, the average of non-working women is higher than all three occupational groups, and on the contrary, in the indices of female authority and balance, the average of non-working women is lower than all three occupational groups. Discussion and conclusion: He divided the power structure in the family into authoritarian and democratic and considered it as a spectrum, at one end of which there are families in which the decision-making power is equally divided between parents, and we are witnessing a cooperative model, and at the other end of it, there are families where the most decision-making power is unequally in the form of husband or wife authority. The results of the cluster analysis on the above three factors showed that the structure of families in the target society follows the authoritarian model in nearly 73% of which more than 50% is the share of families with male authority. Ninety percent of family stability is affected by other conditions, and despite what it seems, women's employment does not have an important contribution to family conditions in terms of stability or instability, and women's employment does not actually determine the family's status in terms of stability or instability.

Keywords: "women employment", "family sustainability", "comparative- causal approach"

Bibliography

Asadzadeh, Ahmad; Mirani, Nina; Ghazi Khani, Farugh; Ismail Toreari, Najmeh; Hanardoost, Atiyeh (2016). Investigating the role of employment and education on the economic growth of Iran. *Women in development and politics*, 15(3): 359-381.
Ajili, Abdulazim and Danaei, Mitra (2005). A review of participation bottlenecks in rural women's cooperatives in Iran. *Scientific Monthly - social, Economical Jihad*, No.25: 57-48.

Abbott Pamela; Wallace, Keller (2001). community knowing Women, Translation Special Najm Iraqi, Tehran.

Ishaq Hosseini, Seyyed Ahmad (2003). A collection of women's articles; Participation and planning for sustainable development, (Tehran: Olive Leaf): 185-190.

Alwani Mehdi And Zargami Man, Mezhgan (2001) Naqsh Women At development, Magazine measure, No.113.

Bahmani, Leila; Kafi, Majid; Delavar, Maryam Sadat (2015). Women's cultural capital and power distribution structure in the family (case study: Shiraz city), Women in Development and Politics, 4(1): 105-124

Bagheri, Shahla; Shah Moradi Zavareh, Razieh Sadat (2016). Investigating the lived experience of women's presence in men's jobs, a case study of women firefighters and women taxi drivers in Tehran, Women's Research Journal, 7(2): 44-19

Taftani Eskoui, Seyed Ali; Babazadeh, Mahmoud; Tabgchi Akbari, Laleh (2016). Women and Family Studies, No. 36: 29-44

Panahi, Hossein; Salmani, Behzad; Ali Imran, Seyed Ali, (2015). The impact of gender inequality in education on Iran's economic growth, Economic Sociology and Development, 5(1): 43-61

Taj Mazinani, Ali Akbar; Ebrahimi, Maryam (1400). gender analysis of education policy making in post-revolutionary Iran, Women's Research Journal, 12(4): 41-72

Jalilian, Sara; Saadi, Heshmat Elah (2016). Empowering women in economic decision-making of rural households (case study: villages of West Islamabad city), Regional Planning, No.21: 129-142

Hajiani, Hadi (1385). Investigating the employment of women during marriage, Tehran: Behnami.

Moidfar Saeed (2005). review Relation Feeling Inequality your gender And motivation social movement At girls University student, Studies Social - psychological cognitive Women (studies women), 3(7): 51-75

Razmi, Mohammad Javad; Hajbi, Elnaz (2015). the effect of women's higher education on the economic growth of selected APEC member countries and North Africa, economic modeling research, No.24: 175-200

Razavi Al-Hashem, Behzad (2008). analysis of the position of women's participation in the development process Political-Social Islamic Revolution of Iran, Monthly Book of Social Sciences, No.21: 60-73

- Zarean, Mansoura; Zarei, Masouma; Hanardoost, Atieh (2017). Women in Development and Politics, 16(2): 319-338
- Zahid Zahidani, Seyed Saeed (2017). review of the book "Civil Society and Democracy in the Middle East", Critical Research Journal of Humanities Texts and Programs, No.64: 157-180
- Sarukhani, Baqir (1991). Sociology Family, Soroush Tehran.
- Segalen, Martin (1380). Historical Sociology of the Family, Tehran, ranslated by Hamid Ilyasi, published by the Center
- Samavati, Zahra; Sotuti, Jaafar; Zarang, Mohammad (2015). an analysis of the position of women and family in development programs in the official documents of the regime, Iran Social Development Studies, 8th year, No.2: 49-68
- Sadeghi, Masoud And Emadzadeh, Mustafa (2004). analytical On Agents Economical effective At employment Iranian women. Magazine Research women, 2(1): 5-22.
- Safiri, Khadija (2003). Women's employment in the development of job satisfaction and types of jobs, a collection of women's articles; Participation and planning for sustainable development, (Tehran: Olive Leaf): 167-168.
- Sharifi, Amid; Asadi, Ali (2009). Entrepreneurship of academic women, Women's Research Journal, 1(1): 106-73
- Tayibinia, Mehri; Rahmani, Jabbar (2015). Innovative motivations of women's identity transformations in higher education, Iran Cultural Research, No.34: 121-129
- Abbaszadeh, Saeeda (2014). A comparative study of the country's five development programs, regarding the achievement of gender justice with an emphasis on the status of women's higher education in Iran and its comparison with the global situation, Women's Research Journal, 6(1): 97-130
- Alavizadeh, Seyed Amir Mohammad; Shams Aldini, Ali; Hosseini, Fatemeh (2015). Xenojameeh, 7(4): 195-218
- Alizadeh, Marjan (2010). Role employment Women At Development, Quarterly Scientific research Female And Culture, 2(1): 49-45
- great Al-Dini, dynamic; Muhammad Reza Razavi (2006). Condition participation And employment Women, Social Welfare Quarterly, No.12.
- Ghaffari, Gholamreza (2005). Women and Social Development, Journal of Women's Law, Jihad University Publications, Teacher Training Unit, Tehran.

- Atarkar Roshan, Sadiqeh; Noorian, Maryam; Shirin Bakhsh, Shams Elah, (2016). The impact of government social spending on the economic development of women in Asian countries, *Women's Social and Psychological Studies*, No.47: 37-59
- Azizabadi Farahani, Zahra; Vadih, Sasan; Hazrati Soumeh, Zahra (2017). Sociological study of urban planning with women's approach to formulate sustainable development model in Tehran, *Social Science Studies*, 15(59): 96-110
- Farastkhah, Maqsood (2013). "Women, higher education and labor market", *Quarterly Women in Development and Politics*, 2(1): 163-147.
- Faizpour, Mohammad Ali; Salehi Firouzabadi, Golsa (2013). Studying the level of labor market development by gender in Iran, *Women's Research Journal*, 5(2): 109-89
- Gudari, Hossein; (2014). the ups and downs of women's employment in Iran and its difference with global trends, *Social Development*, 9(3): 29-52
- Kardavani, Rahela; Taj Mazinani, Ali Akbar; Mirkhani, Ezzat al-Sadat; Sajjadi, Seyed Mehdi (2016). Explaining political patterns and policy developments in the field of " motherhood employment " *Women's Research Journal*, 8(4): 64-37
- Expert, Majid (1997). study employment Women From point of view Society knowing Work And Job, college literature And Science human University Isfahan و No.9
- Karimi, Zahra; Jehantigh, Elham; Ebrahimi Porfaez, Sahand (2015). *Women's Journal Research* 7(1): 155-178
- Karimi Patanlar, Saeed; Gilak Hakimabadi, Mohammad Taghi (2016). Financial corruption and women's employment in selected countries, *Women's Research Journal*, 8(4): 65-81
- Kolai Goddess, Hafezian Mohammad Hossein, (2015). Role Women At Development countries islamic Female At Development And Politics (research Women), 4(1-2): 33-60
- Gravand, Jamshid (2003). Women, employment development, Nasim Saba, Report of Women's Studies and Research Center: 15
- Office report Affairs Women At institution Presidency Republic, 1975
- Report of Iran Statistics Center, Workforce Census Plan, 2015
- Gender and Development in the Middle East and North Africa Report, 2004
- Mohammadi, Shirin; Rostam Beik-Tafarshi, Atusa (2019). Representation of women in the discourse of activists' rights in Iran, *Women's Journal*, 11(3): 165-191

Mahdavi, M. p. Hashemi, K (2010). review Sociological the effect education Women On connections human in the family Research journal of science social. 4(4): 55-81.

Mahdavi, Mohammad Sadegh; Vakil bin, Sara (2014). review the effect Development Women's culture on family functions, studies Development social Iran, 7(2): 73-84

Mirzaei, Hossein (2004). factors effective On participation Economical Women Iran With Use From Model Regression Data Hi Panel, article 6, period 2, number 1

Majeedhi, Maryam; Sajadi, Seyed Nasraleh; Rajabi, Hossein; Jalali Farahani, Majid (2016). Factors affecting the managerial progress of women in sports in Iran, Strategic Studies of Sports and Youth, No.35: 155-178

Malekzadeh, Fahima (2016). the role of women's employment in the development of society with an approach to Imam Khomeini's perspective, Metin Research Journal, No.72: 149-173

Nowruz, Laden (2003). The effect of higher education on participation rate and labor supply among women, Tehran, Higher Education Research and Planning Institute, first edition.

Nikomghaddam, Masoud; Qolizadeh, Amirabad, Muhaddeh; Khoshnoudi, Abdullah (2017). Investigating the impact of women's empowerment on the development of democracy. Women in development and politics. 16(4): 621-640

Waters Marie Alice (2004). feminism And Movement marxist Translation Masoud Saberi, Tehran: Talayeh inquisitive

Wilford, Rick, (1999). "An introduction to political ideologies", translated by M. Quaid, quoted from reference bulletin (4) Feminism, Management of Islamic Studies, Center for International Cultural Studies, Tehran: Al-Hadi International Publications

Hashemi, Syed Ahmad (2008). Women-centered article on sustainable development of society, www.Dr-Hashemi.com

Heyer, David, M. (2001). Society And population (Introduction On Sociology Jamit) Translation: Yaqoob frootan, Publications University Mazandaran

اشتغال زنان و پایداری خانواده: ارائه یک رهیافت جدید برای حل تعارضات در تحقیقات پیشین

صدیقه خدیوی*

محسن نوغانی**، محمد مظلوم خراسانی***

چکیده

این مقاله با هدف بررسی تاثیر اشتغال زنان متاهل بر پایداری خانواده هایشان شکل گرفته است. برای پاسخ نیازمند مقایسه بین دو گروه نمونه از خانواده هایی بودیم که در زمینه اشتغال یا عدم اشتغال زن متفاوت بودند. بر همین اساس پیمایشی بین زنان متاهل ۲۵ تا ۴۵ ساله صورت گرفته است. سازه پایداری خانواده را با ده مولفه پایداری سنجیدیم. ناهمسازی موجود در داده ها را با تحلیل عاملی اکتشافی در ابعاد متغیر پایداری خانواده تبیین نمودیم که در طی آن مشخص شد که این سازه دارای سه مولفه ناهمسازی و متفاوت با یکدیگر است. به بیانی دیگر در جامعه فعلی ما، سه نوع خانواده پایدار وجود دارد که بر حسب نوع نقش مسلط زن یا مرد، با یکدیگر تمایز دارند. بنابراین این مفهوم وسیع تر از آن است که بتوان آن را در یک قالب مطرح نمود. نتایج متفاوت تحقیقات پیشین نیز از اینجا سرچشمه می گیرد. ساختار خانواده در جامعه هدف نزدیک به ۷۳ درصد از مدل اقتدارگرایانه پیروی میکند که بیش از ۵۰ درصد آن سهم خانواده هایی با اقتدار مردانه است.

* دانشجوی دکتری جامعه شناسی دانشگاه فردوسی مشهد، khadivi.se@gmail.com

** دانشیار، گروه علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد (نویسنده

مسئول)، noghani@um.ac.ir

*** استاد گروه آموزشی علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد،

mmkhorasani@um.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۳/۱۱، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۰۸

Copyright © 2018, This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International, which permits others to download this work, share it with others and Adapt the material for any purpose.

با وجود تاثیر معنا دار اشتغال زنان بر ابعاد سازه پایداری خانواده، سهم این تاثیر فقط ۱۰ درصد است و اشتغال زنان علی رغم آنچه به نظر می رسد سهم مهمی از این جهت ندارد.

کلیدواژه‌ها: اشتغال زنان، پایداری خانواده، رویکرد علی - مقایسه ای

۱. مقدمه و بیان مسئله

مسئله اشتغال زنان یکی از مسائل چالش برانگیز در پژوهش‌های اجتماعی است که گستره متنوعی از موضوعات مختلف با محوریت اهمیت و ضرورت اشتغال زنان، توصیف وضعیت آن، علت‌ها، زمینه‌ها، موانع و پیامدهای آن (خصوصاً در حوزه خانواده) را شامل می‌شود. این محورها شبکه‌ای از مسائل مرتبط را تشکیل می‌دهند که پرداختن به بخشی از آن و رها کردن بخش‌های دیگر منجر به بروز نتایج مختلف و گاهی متناقض گردیده و بررسی تاثیر اشتغال زنان بر پایداری خانواده را نیز با چالش‌هایی روبرو ساخته است. در این پژوهش با وجود تمرکز بیشتر بر پیامدهای اشتغال زنان در حوزه خانواده برای برون رفت از این چالش‌ها، باید در درجه اول اشاره کوتاهی به ضرورت‌های اشتغال زنان و در درجه دوم اشاره کوتاهی به زمینه‌های آن داشته باشیم.

معمولاً برای توضیح ضرورت اشتغال زنان به مشارکت و نقش زنان در توسعه کشورهای پیشرفته اشاره می‌گردد، در زمینه توسعه پایدار یکی از اصول اساسی، میزان بهره‌گیری درست و منطقی از توانایی‌ها و استعداد‌های نیروی انسانی است (شریفی، اسدی، ۱۳۸۹؛ فیض پور، ۱۳۹۳؛ کریمی و دیگران، ۱۳۹۵؛ اسدزاده و دیگران، ۱۳۹۶؛ پایتختی اسکوئی و دیگران، ۱۳۹۵؛ ملک زاده، ۱۳۹۵؛ باقری و دیگران، ۱۳۸۸؛ اسحاق‌حسینی، ۱۳۸۲؛ نوروزی، ۱۳۸۲؛ هاشمی، ۱۳۸۸) و زنان نیمی از جمعیت جامعه کنونی را به عنوان نیروی انسانی بالقوه، تشکیل می‌دهند؛ لذا می‌توان نتیجه گرفت، در صورت به کارگیری جدی از قدرت تفکر، تعقل و توانایی آنها، می‌توان نفس تازه‌ای در کالبد فرآیند توسعه دمید (عباس زاده، ۱۳۹۴؛ گراوند، ۱۳۸۱). همچنین فراتر از این، ادعا می‌شود، بنا بر تجربه کشورهای توسعه‌یافته، مشارکت زنان در امور اقتصادی جامعه، نه تنها نیمی از توسعه اجتماعی و اقتصادی را موجب می‌شود، بلکه به دلیل پتانسیل‌های بیشمار آنان برای نوآوری و توسعه در زمینه‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی، عدم استفاده از آنها

می‌تواند توانمندی‌های جامعه را از حالت تعادل خارج نموده و دستیابی به توسعه را ناممکن سازد (محمدی و دیگران، ۱۳۹۹؛ عزیزآبادی فرهانی، ۱۳۹۷؛ زارعان و دیگران، ۱۳۹۷؛ نیکو قدم و دیگران، ۱۳۹۷؛ زاهد زاهدانی، ۱۳۹۷؛ کریمی پتانلار و دیگران، ۱۳۹۶؛ علوی زاده و دیگران، ۱۳۹۵؛ سماواتی و دیگران، ۱۳۹۵؛ کریمی و دیگران، ۱۳۹۵؛ رزمی و حاجبی، ۱۳۹۵؛ پناهی و دیگران، ۱۳۹۵؛ جلیلیان و سعدی، ۱۳۹۵؛ عطار کار روشن و دیگران، ۱۳۹۵؛ کاردوانی و دیگران، ۱۳۹۵؛ بیر (Beer)، ۲۰۰۹؛ ویندو و همکاران (Wyndow)، ۲۰۱۳؛ اولفلدر (Ulfelder)، ۲۰۰۸؛ فاطیما، ۲۰۱۰؛ تانسل و گونگر، ۲۰۱۲؛ تسانی و همکاران، ۲۰۱۳؛ وئرم، ۲۰۱۵؛ کاور و لچمان، ۲۰۱۵؛ روت مینا، ۲۰۰۴؛ استندینگ (Standing)، ۱۹۹۹؛ گراهام (Graham)، ۱۹۸۷؛ موزر (Moser) و همکاران، ۱۹۹۶؛ مهدوی و وکیل‌ها، ۱۳۹۴؛ الوانی و ضرغامی‌فر، ۱۳۸۰؛ آجیلی و دیگران، ۱۳۸۴؛ کولائی و حافظیان، ۱۳۸۵؛ سفیری، ۱۳۸۲؛ علیزاده، ۱۳۸۹؛ هاشمی، ۱۳۸۸؛ رضوی‌الهاشم، ۱۳۸۸؛ حاجیانی، ۱۳۸۵؛ غفاری، ۱۳۸۴؛ شجائی، ۱۳۸۱؛ ۷؛ مرکز امور مشارکت زنان ریاست جمهوری، ۱۳۸۰: ۱۵).

در زمینه انگیزه‌های زنان در اشتغال پژوهش‌ها بیانگر آن است که بهبود وضعیت اقتصادی خانواده و پاسخ به نیازهای روزافزون آن یک عامل کلی و مشترک و در واقع عامل اصلی گرایش زنان به سمت اشتغال در تمام جوامع بوده است (جنسیت و توسعه در خاورمیانه و شمال آفریقا، ۲۰۰۴: ۱۲؛ وویدانف (Voydanoff) و دانیلی (Donnelly)، ۱۹۹۹؛ گلد (Gold)، ۱۹۷۸؛ قطبی، ۱۳۸۷؛ ساروخانی، ۱۳۷۰: ۱۷۰؛ کارشناس، ۱۳۷۶).

پس از مسئله اقتصادی، عوامل فرهنگی و روانی نیز از جمله عواملی است که در هر جامعه‌ای با توجه به ارزش‌های حاکم بر آن، شبکه متمایزی از تمایلات به اشتغال را در زنان تشکیل می‌دهد. چنانکه بررسی‌های انجام شده در جوامع صنعتی حاکی است که علل اشتغال در بین زنان بیشتر عوامل روانی و فرهنگی در برابر نیاز مادی می‌باشد (کریستین، انگل، ۲۰۱۲؛ منظمی، سجادی، ۱۳۹۶؛ بهمنی و دیگران، ۱۳۹۵؛ قدرتی، ۱۳۹۴؛ گلاور (Glover)، ۲۰۰۰؛ کلینگ‌وورس (Killing worth)، ۱۹۸۶؛ ساروخانی، ۱۳۷۰: ۱۶۹). البته زمینه‌های این گرایش روانی و فرهنگی را می‌توان در کاهش تعداد فرزندان، تغییر در نگرش عمومی (علاء‌الدینی و رضوی، ۱۳۸۵)، گسترش تکنولوژی‌های خانگی (لانگ (Lang)، ۱۹۸۵) و افزایش سطح تحصیلات زنان جستجو کرد (تاج مزینانی، ۱۴۰۰؛ رانتالا

(Rantala)، ۲۰۱۰؛ سلطانا و همکاران (Sultana et al)، ۱۹۹۴؛ طیبی نیا و رحمانی، ۱۳۹۵؛ مهدوی و وکیل‌ها، ۱۳۹۴؛ کولائی و حافظیان، ۱۳۸۵؛ دهنوی و معیدفر، ۱۳۸۴: ۵۲؛ میرزائی، ۱۳۸۳؛ فراستخواه، ۱۳۸۳). این موضوع بیانگر آنست که در بعد فرهنگی و روانی علل گرایش زنان به اشتغال، در طبقات مختلف اجتماعی متفاوت است (چامیلار دیلانیه Chamlairet de laune، ۱۹۶۳: ۲۰۴؛ کارشناس، ۱۳۷۶).

حال سوال اساسی اینجاست که رشد اشتغال زنان در عرصه عمومی چگونه و تا چه حد بر عملکرد و تعادل کنشگران در حوزه خصوصی خانواده و پایداری آن، تأثیرگذار است؟

بررسی سوابق نظری و تجربی در این حوزه (خصوصاً در ایران)، نشان می‌دهد که اکثر مطالعات انجام شده، یا به صورت یک جانبه به تأثیر اشتغال زنان در توسعه پرداخته (بدون توجه به تأثیرات آن بر خانواده) و یا سعی دارد با مقایسه زنان متاهل شاغل و خانه دار بدون توجه به محدودیت رویکردهای نظری و تنوع متغیرهای موثر بر پایداری خانواده، تأثیرات مثبت و منفی این موضوع را تبیین نماید. از این رو زمینه‌های فرهنگی، خانوادگی و شغلی متفاوت زنان در ادبیات تجربی و نظری این تحقیقات، نتایج متفاوتی را ایجاد کرده است. با توجه به موارد فوق، لزوم تبیین رویکردی که در درجه اول متغیر پایداری خانواده و انواع آن را تبیین نموده و در درجه دوم با مقایسه زنان متاهل شاغل و خانه دار تأثیر اشتغال زنان بر انواع مختلف خانواده و پایداری آن را بسنجد ضروری است.

با توجه به این نکات پرسش‌های بنیادین این مطالعه شامل موارد زیر می‌شود:

متغیرهای موثر بر پایداری خانواده کدام است و این متغیرهای مختلف آیا نشان دهنده انواع مختلفی از پایداری خانواده می‌باشد یا خیر؟ میزان اثرگذاری شرایط فرهنگی، شغلی و خانوادگی زنان شاغل بر پایداری خانواده به چه میزان است؟ و در نهایت آیا اشتغال زنان بر پایداری خانواده اثرگذار است یا خیر؟

۲. مبانی نظری و پیشینه تحقیق

از آنجا که مفهوم پایداری خانواده یک مفهوم گسترده و چند وجهی است، طبیعی است که نمی‌توان همه عوامل اثرگذار از اشتغال زنان بر این مفهوم را در قالب یک نظریه مطرح

نمود؛ لذا در ابتدا با رویکردی جامعه شناختی، تاثیر اشتغال زنان بر متغیرهای تشکیل دهنده مفهوم پایداری خانواده تبیین و در نهایت فرضیات قابل احصا بیان می شود. در رابطه اشتغال زنان و خانواده، تا کنون سه گروه از نظریات مورد توجه قرار گرفته است:

دسته اول: نظریاتی که با پیش فرض تعارض ساختاری در کار و خانه داری شکل گرفته است و از همین منظر دیدگاه‌هایی بعضاً افراطی در مخالفت با اشتغال زنان و یا بالعکس اصرار بر احقاق حقوق آنان در حوزه اشتغال را ایجاد نموده است. مانند نظریات کلاسیک جامعه‌شناسی (خصوصاً قبل از دهه هفتاد)، که برخی از این نظریات (مانند نظریه کارکرد گرایی) معتقد به تقسیم جنسیتی کار در خانواده هستند و بهترین و کارآمدترین جایگاه را برای زن در خانه می‌دانند (ابوت و والاس، ۱۳۸۰: ۱۷۵). در طرف دیگر هم فمینیست‌ها هستند که به اتفاق معتقدند، تقسیم جنسیتی کار، ریشه در تبعیض جنسیتی دارد در واقع ریشه‌هایش در پندارهای مرد سالارانه جوامع سنتی است (قیطانچی، ۱۳۸۱: ۱۸۶). به اعتقاد ویلفورد، خانواده؛ نهاد پدرسالارانه‌ی تمام عیاری است که به زنان می‌آموزد قدرت مردان را هم در حیطه‌ی خصوصی و هم عمومی بپذیرند (ویلفورد، ۱۳۷۸: ۵۷) در همین راستا زیلا ایزنشتاین یکی از فمینیست‌های چپ‌گرا در تحلیل کار خانگی معتقد است: تمامی فرایندهای مرتبط با کار خانگی به تداوم جامعه‌ی موجود (سرمایه داری) کمک می‌کند و زنان با انجام این نقش‌ها، ساختارهای پدرسالارانه (خانواده، زن خانه دار، مادر و غیره) را تثبیت می‌کنند. (Ehrenreich, 1994:141) حتی زنی که مدعی لذت بردن از این نقش است از معنای حقیقی آن در جامعه سرمایه‌داری بی‌خبر است (آگاهی کاذب). (جگر، ۱۳۷۵) از این رو تنها راه حل نجات زنان را ورود دوباره تمامی آنان به بازار کار می‌دانند (واترز، ۱۳۸۳: ۱۷).

دسته دوم: نظریاتی که در سطح خرد به بررسی آثار و پیامدهای نقش‌های چندگانه می‌پردازد در اینجا نیز دو گروه از موافقان و مخالفان اشتغال زنان شکل گرفته است. مانند نظریه‌های نقش که تأکید اصلی آن، توجه به پیامدها و کارکردهای روانی و اجتماعی نقش‌های چندگانه به طور کلی، به ویژه جستجوی پاسخ برای این مسأله بوده که آیا گسترش و تعدد نقش‌ها مستلزم فشار تعارض است؟ (باقری، ۱۳۹۵) و یا بیش از آن در بردارنده مجموعه‌ای از پاداش‌ها است که در نتیجه فواید ترکیب نقش‌ها حاصل می‌آید؟

دسته سوم: نظریاتی که اشتغال زنان را از حیث تغییراتی که در مبادله قدرت در خانواده به وجود آورده است مورد توجه قرار می‌دهند. یکی از نظریات مهم جامعه‌شناسی که مسئله قدرت در خانواده را تبیین می‌کند، رهیافت مبادله است. اساس نظریه مبادله درباره قدرت، در این است که نابرابری در منابع تولید باعث تمایز و تفاوت در قدرت در میان کنش‌گران می‌شود (ترنر، ۱۹۸۳). یکی از آثار قابل توجه و متأثر از رهیافت مبادله در زمینه منابع قدرت در گروه‌های کوچک، مطالعات بلاد و ولف در موضوع توازن قدرت بین زن و شوهر است. این دیدگاه به نام نظریه منابع (resource theory) معروف است (والاس و ولف، ۱۹۸۶: ۱۷۹). نظریه منابع، تقسیم کار در خانه را منعکس کننده قدرت متفاوت زوجین در خانواده معرفی می‌کند که ناشی از ملاحظات عقلانی و اقتصادی است (أهلاندر و باهر، ۱۹۹۵: ۵۷). می‌توان از نظریه مبادله و منابع نتیجه گرفت که افرادی از سطوح بالاتر رضایت‌مندی نکاحی برخوردارند، که در تقسیم کارهای خانه، مشترکا سهم و نقش دارند. به عبارتی، این دیدگاه خاطر نشان می‌سازد که فشارهای مربوط به "خانه‌داری - شغل" می‌تواند صدمات فراوانی بر خوشبختی و سلامتی ذهنی و عاطفی زنان وارد سازد، لذا این دیدگاه فرایندها و طریقه‌هایی را کانون توجه قرار می‌دهد که در آن تقسیم‌کار خانوار به تبیین مناسبات فی مابین اشتغال زنان و کیفیت زندگی زناشویی کمک می‌کند (فروتن، ۱۳۸۰).

حال با توجه به مبانی نظری تحقیق و با مرور تحقیقات تجربی به سوال اصلی که «اشتغال زنان بر کدام متغیرهای پایداری خانواده تاثیر می‌گذارد و این تاثیر چگونه است؟» را بررسی خواهیم کرد.

- بر مبنای اندیشه‌های فمینیستی متغیر "وجود افکار و احساسات مثبت مانند اعتقاد به ارزش زنده بودن" یک متغیر اثرگذار بر پایداری خانواده می‌باشد. در همین راستا ربانی‌خوراسگانی، الهی‌دوست و قیصریه‌نجف‌آبادی (۱۳۹۲) در پژوهش خود، اشتغال زنان در بیرون از خانه را سبب افزایش رضایت از زندگی فردی، خانوادگی و اجتماعی آنان می‌دانند چراکه اشتغال به شخص اجازه می‌دهد تا خود را به عنوان فردی مفید برای جامعه تعریف نماید. همچنین مدیری و رحیمی (۱۳۹۵) افکار مثبت در مردان خانواده‌های هر دو شاغل را بیش از مردان خانواده‌های تک شاغل ارزیابی نموده‌اند.

- متغیر دیگر بحث "توانائی مدیریت استرس و فشار ناشی از تعدد نقش" است. در حوزه تاثیر اشتغال زنان بر این متغیر دو دیدگاه متضاد در نظریه ها و تحقیقات تجربی وجود دارد، دیدگاه سنتی تر رویکرد کمیابی نقش است و دیدگاه دیگر رویکرد انباشتگی نقش.

رویکرد کمیابی نقش معتقد است اشتغال تمام وقت زنان پیامدهای منفی برای سلامت روانی آنان در پی خواهد داشت، چراکه نقش‌های مادری و همسری و شغلی، موجب فرسودگی و فشار زیاد در زنان شاغل شده، در نتیجه سلامت روان آنان را تهدید می‌نماید. در این همین رابطه موسوی (۱۳۸۸) در تحقیق خود به این نتیجه رسیده است که بیش از نیمی از زنان شاغل ایرانی دچار تعارض بین نقش‌های خانوادگی و شغلی خویش هستند و قادر به برقراری تعادل بین آنها نیستند. همچنین اسماعیل پور (۱۳۹۲)، هاشمی، خورشید و حسن (۱۳۸۶) معتقدند زنان خانه‌دار در مقایسه با زنان شاغل در حل تعارض فردی از رضایت کمتری برخوردارند.

در مقابل رویکرد انباشتگی نقش معتقد است اشتغال برای زنان با توجه به آرامش و عزت نفس اکتسابی و حقوق مشروعیت یافته چه در کانون خانواده و چه در اجتماع، عامل مهمی در حل و فصل تعارضات روانی خواهد بود. در همین رابطه ربانی خوراسگانی، الهی - دوست و قیصریه‌نجف‌آبادی (۱۳۹۲) اذعان دارند اگرچه اکثر مشارکت کنندگان در تحقیق آنان به سختی هماهنگی نقش‌های خانوادگی و نقش‌های شغلی اشاره کرده اند ولی در صورتی که زنان استعدادها و توانایی‌های خود را در کار پرورش دهند، می‌توانند در یک زمان به خوبی از عهده چندین نقش برآیند و برعکس زمانی که چندین نقش بر عهده دارند، می‌توانند توانایی‌ها و قابلیت‌های خود را افزایش دهند. باقری و شاهمردای (۱۳۹۵) معتقدند که مشکلات ناشی از تعدد نقش‌ها را می‌توان با مشارکت مردان و آموزش زنان تا حد زیادی برطرف نمود. همچنین لویتان و بیووس (۱۹۸۱) معتقدند اکثر زنان می‌توانند کار را با ازدواج و وظایف مادری ترکیب کنند و مسئولیت‌های خانواده را بهتر یا بیشتر به اشتراک بگذارند.

در حل تعارض این دو دیدگاه، نقش بعضی متغیرهای زمینه‌ای را نمی‌توان نادیده انگاشت. بررسی این پژوهش‌ها، نشان دهنده چند دسته از متغیرهای زمینه‌ای است که تبیین تاثیر اشتغال زنان بر متغیر "توانائی مدیریت استرس و فشار ناشی از تعدد نقش" را با

چالش مواجه ساخته است. این متغیرها در حوزه شرایط فردی، شرایط شغلی زنان، ویژگی‌های ساختار خانواده خصوصا در بعد فرزندان و ویژگی‌های فرهنگی خانواده و جامعه قرار می‌گیرد.

- متغیرهای دیگری مانند "مشارکت مردان در امور خانه" و "تصمیم‌گیری مشارکتی زن و شوهر"، متغیرهایی هستند که در سنجش بعد خانوادگی پایداری خانواده در تحقیقات بسیاری مورد استفاده قرار گرفته و البته در زمینه نحوه تاثیر اشتغال زنان بر آنان در حوزه نظریات جامعه‌شناسی اختلاف دیدگاه‌هایی وجود دارد، این اختلافات خصوصا در موضوع مبنای تقسیم کار در خانواده خود را نشان داده است، چنانکه بهاواتی و دیپ شیخا (Bhaswati & Deepshikha) (۲۰۱۱) به استناد بر نتایج محققان هندی نشان می‌دهند که به دلیل تسلط فرهنگ حاکم بر خانواده‌های ساکن شهر، زنان، اعم از شاغل یا خانه‌داری از قدرت تصمیم‌گیری پایینی در خصوص باروری برخوردارند و در این خصوص تابع همسران خود هستند. از سوی دیگر محققان دیگری مانند سفیری و آراسته (۱۳۸۷)، مدیری و رحیمی (۱۳۹۵)، شریفیان (۱۳۸۸)، برون و کاوامورا (۲۰۱۰) و بارتلی (۲۰۰۷) معتقدند برخورداری هرچه بیشتر زنان از سرمایه اقتصادی، موجب افزایش قدرت اثرگذاری زنان در تصمیم‌گیری‌های مختلف مربوط به امور خانواده مانند امور اقتصادی، هزینه‌کرد مالی اشتراکی، نحوی تربیت فرزند، تعیین مولید، تعیین نحوه گذراندن اوقات فراغت و افزایش مشارکت سیاسی-اجتماعی آنها می‌شود. همچنین اقدامی و حسین چاری (۱۳۸۷) معتقدند دشواری کار زنان پیش‌بینی‌کننده رضایت از روابط زناشویی نیست، بلکه همکاری شوهر در امور خانه، رضایت زناشویی زنان را پیش‌بینی می‌کند. برای حل تعارض در این بخش می‌توان به تحقیق گرینس‌تین (Greenstein) (۱۹۹۶) اشاره کرد. وی با اشاره به متغیرهای زمینه‌ای معتقد است ساختار قدرت در خانواده و نظام تقسیم کار خانگی تحت تاثیر سه عامل شکل می‌گیرد؛ نخست اشتغال زنان و میزان ساعاتی که خارج از خانه کار می‌کنند. دوم منابع در دسترس همسران، یعنی هر چه منابع در دسترس (شغل، درآمد، تحصیلات و مانند آن) یکی از همسران بیشتر باشد، سهم بیشتری از قدرت را به خود اختصاص می‌دهد و سوم ایدئولوژی جنسیتی با شناخت یک فرد از خودش، با توجه به نقش‌های جنسیتی.

نهایتاً در نتیجه این بحث باید گفت با فرض کنترل متغیرهای زمینه‌ای از آنجا که اشتغال زنان بر ساختار قدرت در خانواده اثرگذار است، می‌توان نتیجه گرفت، فعالیت اقتصادی زنان در خارج از خانه به مرور بر میزان مشارکت مرد در کارهای خانه و بر میزان مشارکت زن در تصمیم‌گیری امور خانواده موثر خواهد بود.

- متغیر دیگری که تاثیر اشتغال زنان بر پایداری خانواده را نشان می‌دهد، "وضعیت اقتصادی خانواده" است. در این زمینه تئوری اقتصاد خانه جدید تاکید دارد اشتغال زن به رغم مدت زمان غیبت زن در خانه، از آنجا که کسب درآمد بیشتری را به دنبال دارد، الزاماً موجب نارضایتی زندگی زناشویی نمی‌شود. اقتصاددانان به نقش مهم شغل به منزله عامل انسجام بخش زناشویی با افزایش سود اقتصادی تاکید دارند. بعضی تحقیقات جامعه‌شناسان مانند تحقیق طهماسبی و همکاران (۱۳۸۵) نیز نشان می‌دهد اشتغال زنان با تأثیر بر امکانات رفاهی خانواده، افزایش میزان رضایت مندی از زندگی زناشویی را در پی داشته است.

- در تحقیقات مختلف مانند پژوهش توسلی و سعیدی (۱۳۹۰)، نایبی و گلشنی (۱۳۹۲)، مدیری و رحیمی (۱۳۹۵) و امیل‌کانه (۱۹۸۸) یکی از متغیرهایی که بر پایداری خانواده تاثیر معکوس دارد "وابستگی زن به شوهر" می‌باشد. در این زمینه نظریه منابع معتقد است، یکی از عواملی که می‌تواند در تعاملات بین زن و مرد موقعیتی تابع را برای زن به همراه آورد، وابستگی اقتصادی زن به مرد است.

- در نظریات مربوط به تاثیر اشتغال زنان بر خانواده متغیری مانند "کاهش رضایت زناشویی" تحت تاثیر اشتغال زنان که منجر به "برآورده نشدن انتظارات همسران از یکدیگر" می‌شود را می‌توان عامل کاهش پایداری خانواده در نظر گرفت. در این حوزه نیز دو گروه از نظریات در اختلاف نظر جدی با هم قرار دارند. از یک سو پارسونزی‌ها معتقدند، اشتغال زن علاوه بر آن که موقعیت عاطفی وی را در خانواده متزلزل می‌سازد، به سبب رقابت شغلی زن با شوهر به ناهماهنگی، نابسامانی و در نهایت انحلال خانواده می‌انجامد و به همین دلیل، آنان اشتغال زنان را نکوهش می‌کنند.

از سوی دیگر نظریه‌هایی مانند تئوری فرصت اقتصادی، انحلال زندگی زناشویی را پیامد ازدواج نارضایت‌مند می‌داند. به اعتقاد ایشان، اشتغال زنان عامل نارضایتی زندگی

زناشویی نیست، اما قدرت مالی برای زنان به دنبال دارد که از این قدرت می‌توانند در انحلال زندگی زناشویی ناخوشایند، استفاده کنند.

نتایج تحقیقات تجربی نیز بر سر تاثیر اشتغال زنان بر "کاهش رضایت زناشویی" که منجر به "برآورده نشدن انتظارات همسران از یکدیگر" می‌شود، اختلاف نظر دارند. از یک سو محققانی مانند نوابخش، یوسفی و پژهان (۱۳۹۴)، بابایی فرد (۱۳۹۲)، بنی‌فاطمه و طاهری تیمورلوی (۱۳۸۸)، خسروی و همکارانش (۱۳۸۹) و ذوالفقار پور (۱۳۸۰) معتقدند نمره کل تعارض‌های زناشویی و میزان طلاق خانواده‌های هر دو شاغل به صورت معناداری بیشتر از خانواده‌های یکی شاغل است. از سوی دیگر محققانی مانند اسماعیل پور (۱۳۹۲)، نظری و سلیمانان (۱۳۸۶) و تقوی، صباغ و نصیری (۱۳۹۲) معتقدند میزان سازگاری زناشویی زنان شاغل در مقایسه با زنان غیرشاغل بیشتر است.

در نتیجه گیری این بحث می‌توان گفت اشتغال زنان بر متغیر "برآورده نشدن انتظارات همسران از یکدیگر" به صورت بی‌واسطه تاثیر ندارد. چرا که نتایج تحقیقات ل.بیجاچر (۲۰۱۳)، تریس و وندریپ (۲۰۱۰)، استفی و آشپاق (۱۹۸۶)، ویلیام ساکو (۱۹۹۳)، دیوید هال (۱۹۹۹)، سیلی، کایا و بودور (۲۰۰۶)، دنیش (۲۰۰۸)، وایت (۱۹۸۳)، راز یوروویچ (۲۰۱۲)، و کوک و گاس (۲۰۱۰) نشان می‌دهد که متغیرهای زمینه‌ای مانند شرایط شغلی زنان، وضعیت اقتصادی خانواده و نگرش‌های جنسیتی در تاثیر اشتغال زنان بر رضایت زناشویی تاثیر جدی دارد. همچنین محققانی مانند شون و همکاران (۲۰۰۲) و سایر و بیانچی (۲۰۰۰) تاکید دارند اشتغال زنان خطری برای انحلال ازدواج‌های شاد به شمار نمی‌رود، اما در ازدواج‌های ناخوشایند خطر انحلال ازدواج را افزایش می‌دهد.

- مردسالاری در خانواده متغیر دیگری است که در بعضی از تحقیقات علوم اجتماعی در ناپایداری خانواده موثر تشخیص داده شده است. در این تحقیقات، نظریه‌های فمینیستی، جامعه‌پذیری جنسیتی، نظریه مبادله و منابع مورد استفاده قرار گرفته‌اند. این تحقیقات تجربی و نتایج آن مانند پژوهش توسلی و سعیدی (۱۳۹۰)، زنجانی-زاده اعزازی، صنعتی و اسماعیلی یزدی (۱۳۹۱)، میلر. ب (۲۰۰۸)، سئول (۲۰۰۸)، زو و بیان (۲۰۰۵)، میشل (۲۰۰۳)، بلاد و ولف (۱۹۹۰) و فاکس (۱۹۷۳) نشان می‌دهد هر قدر ایدئولوژی جنس‌گرایانه "باور به برتری مردان" در زن قوی‌تر باشد، اقتدار به نفع مرد در خانواده افزایش می‌یابد. در زمینه کاهش ایدئولوژی مرد

سالارانه، این تحقیقات نتیجه می‌گیرند که رابطه قدرت در خانواده‌ها، به دلیل حضور اجتماعی و اشتغال زنان، به نفع زنان تغییر کرده است و خانواده‌ها، زندگی خانوادگی مساوات طلب را به دلیل مشارکت اقتصادی زنان و تأثیرات فرهنگ جدید، اتخاذ کرده‌اند. لذا افزایش منابع قدرت آور مانند اشتغال و درآمد در بین زنان، وضعیت ایشان را در روابط خانوادگی بهبود داده و این فرآیند با کم‌رنگ شدن ایدئولوژی جنسیت گرا سرعتی بیش تر گرفته است.

- متغیر دیگری که در بعد خانوادگی عامل ناپایداری خانواده است "رضایتی از روابط جنسی" می‌باشد. در این زمینه رویکرد کمیابی نقش معتقد است فشار ناشی از کار رسمی و کار خانگی بر روابط جنسی زوجین تأثیرات ناخوشایندی بر جای می‌گذارد چراکه آنها فرصت کافی برای برقراری ارتباط با یکدیگر را ندارند. البته تحقیقات تجربی در این زمینه نیز دچار اختلاف هستند. از یک سو به عنوان مثال در تحقیق حیدری و حسین پور (۱۳۸۵) میانگین مؤلفه رضایت از «روابط جنسی» در زنان پرستار شب کار پایین است اما در تحقیقی دیگر اسماعیل پور (۱۳۹۲)، زنان خانه‌دار در مقایسه با زنان شاغل در روابط جنسی از رضایت کمتری برخوردارند. در اینجا نیز تحقیقاتی وجود دارد که این رابطه را مشروط می‌کند مثلاً نتایج تحقیق فراهانی، حکمت‌پور و مقدم (۱۳۹۴) نشان می‌دهد که هرچه رضایت شغلی در زنان بیشتر باشد رضایت‌مندی جنسی ایشان نیز بالاتر است.

- آخرین متغیری که به عنوان متغیر اثرگذار بر پایداری خانواده در بعد خانوادگی در اینجا مورد بحث قرار می‌گیرد "شرایط فرزندآوری و تربیت فرزند" می‌باشد. در دستاوردهای تجربی تحقیقات که به موضوع اشتغال زنان و تأثیر آن بر نقش والدگری آنان وجود دارد نیز اختلافاتی دیده می‌شود. مثلاً تحقیق مهدویا و وکیل‌ها (۱۳۹۴) نشان می‌دهند که زنان شاغل با توجه به آرامش و عزت نفس اکتسابی و حقوق مشروعیت یافته چه در کانون خانواده و چه در اجتماع، توانایی بهتر و بیشتری در تربیت و هدایت فرزندان دارند. همچنین کاردوانی و دیگران (۱۳۹۶) معتقدند سیاست‌های اجتماعی می‌تواند در جهت کمک به زنان شاغل مشکلات تعدد نقش‌ها را بخوبی مدیریت کند و بعضی دیگر مانند پژوهش بابایی فرد (۱۳۹۲)، مهربانی (۱۳۹۶)، دیونگ (۲۰۱۵)، فان، فنگت و مارکوسن (۲۰۱۵)، جی

(۲۰۱۴)، ب. ویلز و برایر (۲۰۱۱)، نوماگوچی و ا. میلکی (۲۰۰۶) و گلیک (۲۰۰۲)

نشان می دهند بین نقش‌های کاری و نقش‌های فرزندداری تعارض وجود دارد.

در جمع بندی نهایی نظریات مطرح شده و دستاوردهای تحقیقات تجربی می توان نتیجه گرفت که تاثیر اشتغال زنان بر خانواده بدون در نظر گرفتن متغیرهای زمینه ای به درستی تبیین نخواهد شد. اگرچه ۱۰ متغیر اصلی مستخرج از نظریات در تبیین تاثیر اشتغال زنان بر پایداری خانواده در تحقیقات مختلف مورد استفاده قرار گرفته است اما نتایج مختلف و بعضا متضاد این تحقیقات بیانگر شرایط متفاوتی است که گویی انواع متفاوتی از پایداری خانواده را نشان می دهد. اکنون با توجه به مبانی نظری این تحقیق ضمن کنترل متغیرهای زمینه ای و کشف انواع مختلف پایداری خانواده در زمینه مقایسه پایداری خانواده بین زنان متاهل شاغل و خانه دار می توان فرضیات زیر را مورد آزمون قرار داد.

۱. بین زنان متاهل شاغل و غیر شاغل در زمینه دسترسی به فعالیت‌های مطلوب و متناسب با توانایی، تفاوت وجود دارد.
۲. بین زنان متاهل شاغل و غیر شاغل در زمینه توانایی مدیریت فشار ناشی از تعدد نقش تفاوت وجود دارد.
۳. بین خانواده زنان متاهل شاغل و غیر شاغل در زمینه میزان مشارکت مرد در کارهای خانه تفاوت وجود دارد.
۴. بین زنان متاهل شاغل و غیر شاغل در زمینه میزان مشارکت در تصمیم‌گیری امور خانواده تفاوت وجود دارد.
۵. بین خانواده زنان متاهل شاغل و غیر شاغل در زمینه بهبود امکانات رفاهی در خانواده تفاوت وجود دارد.
۶. بین زنان متاهل شاغل و غیر شاغل در زمینه وابستگی زن به شوهر تفاوت وجود دارد به این معنا که زنان متاهل غیر شاغل نسبت به زنان متاهل شاغل توانایی کمتری برای انحلال ازدواج ناموفق دارند.
۷. بین زنان متاهل شاغل و غیر شاغل در زمینه باور به برتری طبیعی مردان تفاوت وجود دارد.
۸. بین زنان متاهل شاغل و غیر شاغل در زمینه اعتقاد به تفکیک طبیعی نقش‌ها در خانواده بر اساس جنسیت تفاوت وجود دارد.

۹. بین زنان متاهل شاغل و غیر شاغل در زمینه رضایت از روابط جنسی تفاوت وجود دارد.

۱۰. بین زنان متاهل شاغل و غیر شاغل در زمینه باور به توانائی هدایت فرزندان در زمینه تحصیلی و هنجارهای خانواده تفاوت وجود دارد.

۳. روش پژوهش

برای پاسخ گویی به این سوالات، نیازمند مقایسه بین دو گروه نمونه از خانواده هایی هستیم که ضمن کنترل شرایط متفاوت خانوادگی و شغلی (برای زنان شاغل) در زمینه اشتغال یا عدم اشتغال زن، متفاوت باشند. از آنجا که نمی توان شرایط آزمایشگاهی را برای این مقایسه فراهم کرد لذا بهترین راه استفاده از روش علی - مقایسه ای است.

جامعه آماری ما شامل «تمام زنان متاهل و خانه دار و تمام زنان متاهل و شاغل تمام وقت، در بازه سنی ۲۵ تا ۴۵ سال ساکن شهر مشهد در سال ۹۶» می باشد و شیوه نمونه گیری با تشکیل دو گروه همگن از زنان خانه دار و شاغل که از لحاظ تعداد افراد خانواده، طول دوران ازدواج، طبقه اجتماعی، شرایط شغلی و برخی شرایط زمینه ای به هم نزدیکتر باشند را در نظر گرفته ایم.

در تعیین حجم نمونه از فرمول طبقه بندی کوکران استفاده شده است. و بر اساس آمار موجود در سایت اطلاعات ثبت احوال استان خراسان رضوی در سال ۱۳۹۵، با پذیرش مقدار خطای ۰/۰۵ معادل ۲۵۶ نفر در نظر گرفته شده است. که از این تعداد ۹۰ نفر آن شامل زنان متاهل شاغل و ۱۶۶ نفر آن شامل زنان خانه دار می باشد.

برای نمونه گیری به دلیل تنوع طبقات مختلف شهری دو روش نمونه گیری خوشه ای و طبقه ای ادغام گردید لذا از روش خوشه ای طبقه ای استفاده می شود، که در داخل خوشه ها اعضای پاسخگو به صورت تصادفی انتخاب خواهند شد. در تحقیق حاضر، برای دستیابی به واحدهای نمونه در بین مناطق ۱۲ گانه شهر مشهد، ۳ منطقه بالا، متوسط و پایین از لحاظ پایگاه اجتماعی - اقتصادی را به عنوان خوشه اول انتخاب می کنیم. در مرحله دوم با استفاده از شیوه تخصیص متناسب با حجم، حجم نمونه شاغل و خانه دار در هر یک از این مناطق (طبقه ها) را تعیین می کنیم. سپس با استفاده از جدول اعداد تصادفی، خیابان فرعی ها را مشخص کردیم. در هر خیابان فرعی، تعدادی زنان متاهل و شاغل تمام وقت را

به عنوان پاسخگو به طور تصادفی (با فاصله پنج خانه درمیان) انتخاب نموده و در مرحله گردآوری اطلاعات از طریق پرسشگر همراه با پرسشنامه جمع آوری داده ها انجام می شود. ابزار گردآوری اطلاعات را پرسشنامه محقق ساخته تشکیل می دهد. این پرسشنامه بر اساس چارچوب نظری، مدل مفهومی و تعاریف متغیرها ساخته می شود و پاسخ های آن بر طبق مقیاس لیکرت ۵ قسمتی نمره گذاری می شود.

برای سنجش روایی (Validity) پرسشنامه از سه روش روایی بیرونی (با کاهش خطای نمونه گیری)، درونی (با کنترل متغیر های مزاحم و طبقه بندی شغلی)، محتوایی (داوری ارتباط گویه ها با مفاهیم مورد نظر) و روایی صوری (توافق داوری درکفایت گویه ها در سنجش مفاهیم) استفاده شده است.

برای اندازه گیری پایایی (Reliability) از روش های همسازی درونی (Internal consistency) یا همان ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. که مقدار آلفای کرونباخ در تست اولیه با جامعه محدود ۰/۸ بوده که می توان گفت این ابزار پایایی بالایی دارد.

۴. تعریف عملیاتی متغیرها

متغیر مستقل: متغیر مستقل (اشتغال زنان): این یک متغیر دو وجهی (Dichotomy) است. یک وجه آن داشتن اشتغال بر اساس ضوابط استخدامی کشور است و در سه گروه کارمند، معلم و پرستار با توجه به تفاوت های عمده آنها در میزان و زمان ساعات کار و انتخاب شده و در وجه دیگر عدم اشتغال به هیچ فعالیت درآمدزا درون و بیرون خانه، دارای حداقل یک فرزند و حداکثر سه فرزند، متأهل (حداقل سه سال)، بین ۲۵ تا ۴۵ ساله متغیر وابسته: پایداری خانواده با ابعاد منتج از مبانی نظری

اشتغال زنان و پایداری خانواده ... (صدیقه خدیوی و دیگران) ۵۹

تعریف عملیاتی			تعریف مفهومی	متغیر
تعداد سوالات	معرفها	ابعاد		
۵ سوال	دسترسی به فعالیت‌های مطلوب و متناسب با توانایی	دسترسی به فعالیت‌های مطلوب و متناسب با توانایی	<p>پایداری خانوادگی</p> <p>پایداری خانواده به معنای ثبات و تعادل خانواده در طول زمان (پس از ازدواج تا هنگام فوت یکی از زوجین) می‌باشد. این ثبات و تعادل بر اساس متغیرهایی مشخص می‌شود که در چارچوب نظری این تحقیق تأثیر آنها بر پایداری خانواده مشخص شده است.</p>	
۵ سوال	توانائی مدیریت امور منزل	توانائی مدیریت فشار ناشی از تعدد نقش		
	توانائی مدیریت امور فرزندان			
	توانائی مدیریت امور مربوط به شغل			
	توانائی مدیریت سایر فعالیت‌های اجتماعی و خانوادگی			
۲ سوال	میزان مشارکت مرد در کارهای خانه	میزان مشارکت مرد در کارهای خانه		
یک سوال	تعداد فرزندان	میزان مشارکت در تصمیم‌گیری امور خانواده		
دو سوال	انتخاب محل زندگی			
یک سوال	امور مربوط به فرزندان	بهبود امکانات رفاهی در خانواده		
یک سوال	بهبود امکانات رفاهی در خانواده			
چهار سوال	وابستگی از جهت مالی و وابستگی از جهت عاطفی	وابستگی زن به شوهر		
دو سوال	باور به برتری طبیعی مردان	باور به برتری طبیعی مردان		
دو سوال	اعتقاد به تفکیک طبیعی نقش‌ها بر اساس جنس	تفکیک طبیعی نقش‌ها		
دو سوال	رضایت از روابط جنسی	رضایت از روابط جنسی		

دو سوال	باور به توانائی هدایت فرزندان در زمینه تحصیلی و هنجارهای خانواده مانند پدر	باور به توانائی هدایت فرزندان در زمینه تحصیلی و هنجارهای خانواده		
یک سوال	سن	شرایط فردی		
یک سوال	سطح تحصیلات (عالی، متوسط و پایین)			
یک سوال	تصور فرمان برانه زن از نقش خود			
دو سوال	هویت مذهبی و سنتی			
دو سوال	عدالت جنسیتی در محیط کار	شرایط شغلی	متغیرهای زمینه ای متغیرهایی هستند که تبیین تاثیر اشتغال زنان بر متغیرهای پایداری خانواده را در این چارچوب نظری با چالش مواجه ساخته است لذا در این پژوهش به جای حذف متغیرهای زمینه ای به عنوان متغیر مزاحم آن را وارد طرح تحقیق کرده و اثر آن را به عنوان یک متغیر مستقل دوم (تعديل کننده) مورد بررسی قرار می دهند	متغیرهای زمینه ای
دو سوال	نوع شغل (تمام وقت یا پاره وقت)			
یک سوال	تناسب شغل با مهارت و تخصص			
دو سوال	سطح درآمد			
یک سوال	نوع اشتغال (خصوصی و دولتی)			
سه سوال	میزان رضایت زنان از شغل خود			
دو سوال	انگیزه اشتغال			

اشتغال زنان و پایداری خانواده ... (صدیقه خدیوی و دیگران) ۶۱

دو سوال	سابقه کار	ویژگی‌های ساختاری خانواده	
دو سوال	درآمد خانواده		
پنج سوال	درآمد و منزلت شغلی شوهر		
یک سوال	طول مدت ازدواج		
یک سوال	مالکیت خانه		
یک سوال	مشارکت همسر در کار خانه		

۱.۴ یافته

- یافته های توصیفی

نتایج تحلیل عاملی برای شناسایی ابعاد پنهان سازه پایداری خانواده، نظر به ابعاد متعدد و متنوع سازه پایداری خانواده، برای شناسایی عوامل مکنون یا پنهان در ورای ابعاد ۱۰ گانه این سازه، از تحلیل عاملی استفاده شد. نتایج تحلیل عاملی حاکی از آن است که ۴۸ درصد واریانس ماتریس همبستگی γt توسط سه عامل اصلی استخراج شده است.

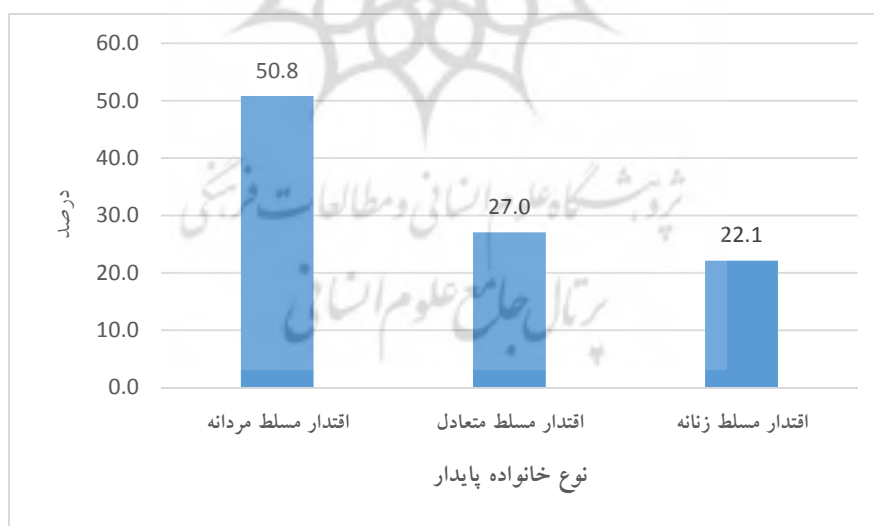
جدول زیر بارعاملی هر یک از متغیرهای آشکار را بر روی عوامل سه گانه نشان می‌دهد. عوامل مزبور همانطور که ملاحظه می‌شود بر اساس شباهت متغیرهای آشکاری که بارعاملی بالایی دارند نام‌گذاری شده‌اند. عامل نخست اقتدار مسلط زنانه نام دارد که از ۴ متغیر آشکار تشکیل شده است. عامل دوم اقتدار مسلط مردانه است که آن نیز دارای ۴ متغیر آشکار است و عامل سوم اقتدار متعادل با دو متغیر آشکار است.

جدول ۱- عوامل اصلی استخراج شده و بارهای عاملی متغیرهای آشکار در هر کدام

عنوان عامل ^۱	متغیر	مؤلفه		
		اول	دوم	سوم
اقتدار مسلط	باور به توانائی هدایت فرزندان مانند پدر	.733	.055	-.001

.086	-.057	.689	دسترسی به فعالیت های مطلوب و متناسب	زنانه
-.053	.213	.598	مشارکت مرد در کارهای خانه	
.112	-.123	.588	مشارکت در تصمیم گیری امور خانواده	
-.063	.776	-.097	باور به برتری طبیعی مردان	اقتدار مسلط مردانه
.109	.599	.390	باور به تفکیک طبیعی نقش ها	
.167	.547	.158	رضایت از روابط جنسی	
-.067	.440	-.115	وابستگی زن به شوهر	
.783	-.165	.104	بهبود امکانات رفاهی	اقتدار متعادل
.774	.230	-.006	مدیریت فشار ناشی از تعدد نقش ها	

مهمترین پیام تحلیل عاملی در این مطالعه آن است که سازه پایداری خانواده دارای سه مولفه ناهمسان با همدیگر است. به بیانی دیگر در جهان اجتماعی جامعه فعلی ما، سه نوع خانواده پایدار وجود دارد که بر حسب نوع نقش مسلط، با همدیگر تمایز دارند. نمودار زیر توزیع درصد انواع خانواده پایدار را بر حسب سنخ شناسی اقتدار نشان می‌دهد. همانطور که ملاحظه می‌شود نوع غالب (۵۰٫۸ درصد) خانواده پایدار در جامعه ما با اقتدار مسلط مردانه متمایز می‌شود. خانواده هایی که اقتدار مسلط زنانه در آن غالب است تنها ۲۲٫۱ درصد جامعه را تشکیل می‌دهند.

۵. آزمون فرضیات تحقیق

برای شناسایی تاثیر وضعیت اشتغال بر ابعاد سازه پایداری خانواده از تحلیل واریانس چند متغیری (MANOVA) استفاده شد که مزیت مهم آن بر تحلیل واریانس یکطرفه اولاً آزمون همزمان همه ابعاد در طبقات شغلی است و به همین دلیل در مقایسه با تکرار تحلیل واریانس یکطرفه از افزایش خطای نوع اول جلوگیری می‌کند. ثانیاً در عالم واقع ابعاد سازه پایداری خانواده دارای همبستگی بوده و قابل تفکیک نیستند لذا منطق ایجاب می‌کند روش آماری مناسبی که چند متغیره باشد برای چنین شرایطی انتخاب شود. ثالثاً در این آزمون برخلاف آزمون تحلیل واریانس یکطرفه امکان کنترل متغیرهای مزاحم کمی یا کیفی وجود دارد تا تاثیر خالص طبقات شغلی بر سازه پایداری خانواده مورد سنجش قرار گیرد.

پیش از آنکه نتایج تحلیل واریانس چند متغیره آورده شود ابتدا توزیع فراوانی انواع خانواده پایدار در طبقات شغلی مورد مقایسه قرار می‌گیرد. همانطور که ملاحظه می‌شود نوع غالب اقتدار در تمامی مشاغل مورد بررسی از نوع اقتدار مسلط زنانه است. با این تفاوت که این نوع در زنانی که شغلشان پرستار است به طرز محسوسی بالاست (۴۵ درصد). در کارمندان ۴۰ درصد و در بین معلمان ۳۶.۷ درصد.

اما در بین زنان غیرشاغل توزیع اقتدار متفاوت از زنان شاغل است. همانطور که ملاحظه می‌شود در بین زنان غیرشاغل درصد اقتدار مسلط مردانه ۵۹.۸ درصد است.

در این گروه خانواده‌هایی که از اقتدار مسلط زنانه برخوردار باشند تنها ۱۳.۴ درصد است.

جدول شماره ۲ - نتایج تحلیل واریانس چند متغیره

عنوان شغل										سنخ شناسی خانواده پایدار
کل		غیر شاغل		معلم		کارمند		پرستار		
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
50.8%	124	59.8%	98	30%	9	33.3%	10	30%	7	اقتدار مسلط مردانه
27%	66	26.8%	44	33.3%	10	26.7%	8	20%	4	اقتدار مسلط

22.1%	54	13.4%	22	36.7%	11	40%	12	45%	9	متعادل
100%	244	100%	164	100%	30	100%	30	100%	20	اقتدار مسلط زنانه کل

ضمناً نتایج آزمون کی دو نیز نشان می‌دهد که رابطه مشاهده شده از حیث آماری معنادار بوده و قابلیت تعمیم به جامعه آماری را دارد. (کی دو: ۲۶.۲۸۵، خطا > ۰.۰۰۰).

در اینجا برای اطمینان بیشتر به نتایج و کنترل متغیرهای مزاحم و آزمون همزمان ابعاد ده گانه سازه پایداری خانواده و همچنین عوامل سه گانه استخراج شده با استفاده از آزمون تحلیل واریانس چند متغیری -MANOVA- به آزمون فرضیات تحقیق می‌پردازیم.

نتایج توصیفی آزمون تحلیل واریانس چندمتغیری نشان می‌دهد که در هر سه بعد سازه پایداری خانواده، بین طبقات شغلی تفاوت مشاهده می‌شود. بدین معنا که در شاخص اقتدار مردانه میانگین زنان غیرشاغل بالاتر از هر سه گروه شغلی (پرستار، کارمند و معلم) است و بر عکس در شاخص های اقتدار زنانه و متعادل میانگین زنان غیرشاغل کمتر از هر سه گروه شغلی مورد بررسی است.

جدول شماره ۳- نتایج آزمون تحلیل واریانس چند متغیری

تحلیل واریانس			
فرآوانی	انحراف	میانگین	عنوان شغل
20	.41092	3.5182	پرستار
30	.50528	3.6303	کارمند
31	.46866	3.7257	معلم
172	.52675	3.7451	غیرشاغل
253	.51097	3.7112	کل
20	.40758	3.7795	پرستار
30	.58148	3.7394	کارمند
31	.40563	3.7258	معلم
172	.59772	3.3495	غیرشاغل
253	.58960	3.4758	کل
20	.36268	3.6514	پرستار
30	.42970	3.6843	کارمند
31	.45777	3.7935	معلم
172	.64363	3.4923	غیرشاغل

اشتغال زنان و پایداری خانواده ... (صدیقه خدیوی و دیگران) ۶۵

253	.59122	3.5645	کل	
-----	--------	--------	----	--

آزمون مانوا نشان می‌دهد که تفاوت‌های مشاهده شده بین ابعاد سازه پایداری خانواده بر حسب وضعیت اشتغال تفاوت معناداری با همدیگر دارد. به بیانی دیگر آماره لامبداری ویلکز و بزرگترین ریشه روی، نشان می‌دهند که وضعیت اشتغال تاثیر معناداری بر ابعاد سازه پایداری خانواده می‌گذارد.

دقیق‌تر اینکه تاثیر وضعیت اشتغال بر ابعاد اقتدار زنانه ($F=9.048, sig=0.000$) و اقتدار متعادل ($F=3.031, sig=0.030$) معنادار است اما در ارتباط با اقتدار مردانه تفاوت‌های مشاهده شده ناچیز بوده و قابلیت تعمیم به جامعه آماری را ندارد ($F=1.471, sig=0.223$).

جدول شماره ۴ - نتایج تاثیر وضعیت اشتغال بر ابعاد خانواده

متغیر وابسته اولیه	متغیر وابسته	Df	مجدور میانگین	F	Sig
نوع شغل	شاخص اقتدار مردانه	3	.382	1.471	.223
	شاخص اقتدار زنانه	3	2.870	9.048	.000
	شاخص اقتدار متعادل	3	1.035	3.031	.030

با اینحال لازم به ذکر است که علیرغم تاثیر معنادار وضعیت اشتغال بر ابعاد سازه پایداری خانواده، این متغیر سهم بسیار پایینی (کمتر از ۱۰ درصد) در تبیین واریانس این سازه دارد.

۶. بحث و نتیجه گیری

در این تحقیق در پی پاسخ گویی به این سوال بودیم که اشتغال زنان متأهل در عرصه عمومی چگونه و تا چه حد بر عملکرد و تعادل کنشگران در حوزه خصوصی خانواده و پایداری آن تاثیر گذار است؟ و برای پاسخ به این سوال نیازمند مقایسه بین دو گروه نمونه از خانواده‌هایی بودیم که در زمینه اشتغال یا عدم اشتغال زن متفاوت بودند. بر همین اساس پیمایشی با ابزار پرسش نامه در شهر مشهد در سال ۹۶ انجام شد. شیوه نمونه گیری خوشه ای طبقه ای بین ۲۵۶ نفر از زنان متأهل ۲۵ تا ۴۵ ساله با کنترل حداکثری متغیرهای زمینه ای بوده است.

بنابراین این امکان به وجود آمد که با مقایسه خانواده‌هایی که زن در آن شاغل است و خانواده‌هایی که زن خانه دار است بتوانیم تاثیر اشتغال زن بر پایداری خانواده را با ده مولفه پایداری که از تحقیقات پیشین استخراج شده بود و روایی آن با سه شیوه محرز گردیده بود، بسنجیم. برای بررسی و تبیین فرضیات تحقیق که بر پایه ابعاد ده گانه سازه پایداری خانواده بنا شده بود ابتدا از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه (ANOVA) استفاده شد که تنها چهار مورد^۲ از ده فرضیه تحقیق مورد تایید قرار گرفت. ضعف تکنیکی آزمون تحلیل واریانس یک طرفه^۳، ماهیت چند متغیری روابط بین متغیرها^۴، ناهمسازی بین نتایج آزمون فرضیات موجب شد از طریق تحلیل عامل اکتشافی در جستجوی عوامل مکنون در ورای ابعاد آشکار سازه پایداری خانواده باشیم که حاصل آن سه عامل اقتدار مسلط زنانه (با چهار متغیر آشکار)، اقتدار مسلط مردانه (با چهار متغیر آشکار) و عامل سوم (با دو متغیر آشکار) به عنوان اقتدار متعادل یا دموکراتیک نام گرفتند. به بیانی دیگر گویی در جهان اجتماعی فعلی ما، سه نوع خانواده پایدار وجود دارد که بر حسب نقش مسلط از هم تمایز یافته‌اند. بر اساس نتایج تحلیل فوق، می‌توان ساختار قدرت در خانواده را به اقتدارگرایانه و دموکراتیک تقسیم‌بندی کرد و آن را به صورت طیفی در نظر گرفت که در یک سر آن خانواده‌هایی قرار دارند که قدرت تصمیم‌گیری در آنها به طور یکسان بین پدر و مادر تقسیم شده است و ما شاهد الگوی مشارکتی هستیم و در سر دیگر آن، خانواده‌هایی قرار دارند که بیشترین قدرت تصمیم‌گیری به صورت نابرابرانه در قالب سلطه شوهر یا زن قرار دارد. نتایج تحلیل خوشه (Cluster Analysis) بر روی عوامل سه گانه فوق نشان داد ساختار خانواده‌ها در جامعه هدف نزدیک به ۷۳ درصد از مدل اقتدارگرایانه پیروی می‌کند که بیش از ۵۰ درصد آن سهم خانواده‌هایی با اقتدار مردانه است.

در یافته‌های منتج از آزمون MANOVA در فرضیات، سهم تاثیر اشتغال در انواع خانواده‌ی منتج از آزمون تحلیل عاملی متغیر پایداری خانواده (خانواده با اقتدار مردانه، خانواده با اقتدار زنانه، خانواده با اقتدار دموکراتیک) متفاوت است. بدین معنا که تاثیر اشتغال زنان در خانواده‌هایی که اقتدار زنانه بر آن حاکمیت بیشتری دارد، بیشتر است و نیز در خانواده‌هایی که این اقتدار در اختیار مردان است، سهم این تاثیر باز هم کمتر است. به بیان دیگر به ترتیب سهم تاثیر اشتغال زنان بر خانواده‌هایی با اقتدار زنانه، سپس دموکراتیک و در نهایت اقتدار مردانه کاهش می‌یابد.

در یک نگاه کلی ، با وجود تاثیر معنا دار اشتغال زنان بر ابعاد سازه پایداری خانواده ، سهم این تاثیر فقط ده درصد است . به عبارت دیگر پایداری خانواده نود درصد تحت تاثیر شرایط دیگری قرار دارد و اشتغال زنان علی رغم آنچه به نظر می رسد سهم مهمی در شرایط خانواده از جهت پایداری یا ناپایداری ندارد.

از سوی دیگر، با توجه به رشد روز افزون سهم زنان در حوزه آموزش عالی و به تبع آن حوزه اشتغال می توان نتیجه گرفت که ساختار خانواده نیز به سمت نوعی دمکراتیک شدن و حتی افزایش اقتدار زنان در خانواده پیش رفته و سهم مثبت اشتغال نیز بر پایداری خانواده افزایش یابد. به بیان دیگر سهم زنان از منابع قدرت در درون خانواده حاصل از اشتغال افزایش یافته و فضای خانواده به سمت مشارکت بیشتر در تصمیم گیری ها حرکت می کند. اما در حال حاضر اگر سهم اقتدار زن یا مرد در خانواده را بیشتر تحت تاثیر عوامل فرهنگی و اجتماعی بدانیم این نتیجه حاصل می شود که اشتغال زنان عملا تعیین کننده وضعیت خانواده از جهت پایداری یا ناپایداری نیست. و عوامل دیگری خصوصا شرایط شغلی زن بر پایداری خانواده موثرتر است.

پی نوشتها

۱. این ستون و نامگذاری عوامل بر اساس شباهت بین متغیرهای آشکار (ابعاد) و همبستگی بین آنها توسط محقق انجام شده است.
۲. فرضیه اول یعنی وجود تفاوت در زمینه دسترسی به فعالیت های مطلوب و متناسب با توانایی بین دو گروه ، فرضیه سوم ، تفاوت در میزان مشارکت مرد در کارهای خانه ، فرضیه پنجم، وجود تفاوت در زمینه بهبود امکانات رفاهی در خانواده و فرضیه هشتم، باور به تفکیک طبیعی نقش ها در خانواده، تایید شدند و مابقی فرضیات رد شدند.
۳. ناتوانی در کنترل متغیرهای مزاحم
۴. نوع روابط بین متغیرها در تحقیق حاضر از نوع چند متغیری است که ماهیتا متفاوت از چند رابطه دو متغیری است که در فرضیات آمده است. این ویژگی در انتخاب نوع روش آماری مناسب برای آزمون فرضیه از تحلیل واریانس یکطرفه به تحلیل واریانس چندمتغیری تاثیرگذار بود.

کتاب‌نامه

- اسدزاده، احمد؛ میرانی، نینا؛ قاضی‌خانی، فروغ؛ اسمعیل‌درجاتی، نجمه؛ هنردوست، عطیه (۱۳۹۶) بررسی نقش اشتغال و تحصیلات بر رشد اقتصادی ایران. زن در توسعه و سیاست، دوره پانزدهم، شماره ۳، ص ۳۵۹ تا ۳۸۱
- آجیلی، عبدالعظیم و دانایی، میترا. (۱۳۸۴). مروری بر تنگناهای مشارکتی در تعاونی‌های زنان روستایی ایران. ماهنامه علمی-اجتماعی، اقتصادی جهاد، شماره ۲۵، صص ۵۷-۴۸.
- ابوت، پاملا؛ والاس، کلر (۱۳۸۰) جامعه‌شناسی زنان، ترجمه منیژه نجم عراقی. تهران: نی.
- اسحاق حسینی، سید احمد (۱۳۸۲). مجموعه مقالات زنان؛ مشارکت و برنامه‌ریزی برای توسعه پایدار، (تهران: برگ زیتون)، صفحه ۱۸۵-۱۹۰.
- الوانی، مهدی و ضرغامی فرد، مژگان (۱۳۸۰) نقش زنان در توسعه. مجله تدبیر. شماره ۱۱۳.
- بهمنی، لیلا؛ کافی، مجید؛ دلاور، مریم سادات (۱۳۹۵)، سرمایه فرهنگی زنان و ساختار توزیع قدرت در خانواده (مطالعه موردی: شهر شیراز)، زن در توسعه و سیاست، دوره چهارم، شماره ۱، ص ۱۰۵ تا ۱۲۴
- باقری، شهلا؛ شاهمرادی زواره، راضیه سادات (۱۳۹۵) بررسی تجربه زیسته حضور زنان در مشاغل مردانه مطالعه موردی زنان آشنانشان و زنان راننده تاکسی ون شهر تهران، پژوهشنامه زنان، سال هفتم، شماره دوم ص ۱۹-۴۴
- پایتختی اسکویی، سید علی؛ بابازاده، محمود؛ طبقچی اکبری، لاله (۱۳۹۶)، زن و مطالعات خانواده، شماره ۳۶ ص ۲۹ تا ۴۴
- پناهی، حسین؛ سلمانی، بهزاد؛ آل عمران، سید علی، (۱۳۹۵) تاثیر نابرابری جنسیتی در آموزش بر رشد اقتصادی ایران، جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، سال پنجم، شماره ۱، ص ۴۳ تا ۶۱
- تاج مزینانی، علی اکبر؛ ابراهیمی، مریم (۱۴۰۰)، تحلیل جنسیتی سیاستگذاری آموزش در ایران پس‌انقلاب (پژوهشنامه زنان، سال ۱۲، شماره ۴ ص ۷۲-۴۱)
- جلیلیان، سارا؛ سعدی، حشمت اله (۱۳۹۵) توانمند سازی زنان در تصمیم‌گیری های اقتصادی خانوارهای روستایی (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان اسلام آباد غرب)، برنامه ریزی منطقه ای، شماره ۲۱، ص ۱۲۹ تا ۱۴۲
- جگر، آلیسون، (۱۳۷۵)، «چهار تلقی از فمینیسم (۱) و (۲)»، س. امیری، زنان، ش ۲۸، سال پنجم، فروردین ۷۵ شماره ۳۱
- حاجیانی، هادی (۱۳۸۵). بررسی اشتغال زنان در دوران زناشویی، تهران: بهنامی.

اشتغال زنان و پایداری خانواده ... (صدیقه خدیوی و دیگران) ۶۹

- دهنوی جلیل، معیدفر سعید (۱۳۸۴)، بررسی رابطه احساس نابرابری جنسیتی و انگیزه تحرک اجتماعی در دختران دانشجوی، مطالعات اجتماعی- روان شناختی زنان (مطالعات زنان)، بهار ۱۳۸۴، دوره ۳، شماره ۷؛ از صفحه ۵۱ تا صفحه ۷۵
- رزمی، محمدجواد؛ حاجبی، الناز (۱۳۹۵)، تاثیر آموزش عالی زنان بر رشد اقتصادی کشورهای منتخب عضو اپک و شمال افریقا، تحقیقات مدل سازی اقتصادی، شماره ۲۴، ص ۱۷۵ تا ۲۰۰
- رضوی الهاشم، بهزاد (۱۳۸۸)، تحلیل جایگاه مشارکت زنان در فرآیند توسعه سیاسی- اجتماعی انقلاب اسلامی ایران، کتاب ماه علوم اجتماعی، شماره ۲۱، آذر ۸۸، ص ۶۰ - ۷۳
- زارعان، منصوره؛ زارعی، معصومه؛ هنردوست، عطیه (۱۳۹۷)، زن در توسعه و سیاست، دوره شانزدهم شماره ۲ ص ۳۱۹ تا ۳۳۸
- زاهد زاهدانی، سید سعید (۱۳۹۷)، نقد کتاب جامعه مدنی و دمکراسی در خاورمیانه، پژوهش نامه انتقادی متون و برنامه های علوم انسانی شماره ۶۴ ص ۱۵۷ تا ۱۸۰
- ساروخانی، باقر (۱۳۷۰) جامعه شناسی خانواده، تهران: سروش.
- سگالن، مارتین (۱۳۸۰)، جامعه شناسی تاریخی خانواده، تهران، ترجمه حمید الیاسی نشر مرکز
- سماواتی، زهرا؛ سطوتی، جعفر؛ زرننگ، محمد (۱۳۹۵)، تحلیلی بر جایگاه زن و خانواده در برنامه های توسعه ای در اسناد فرادستی نظام، مطالعات توسعه اجتماعی ایران، سال هشتم، شماره ۲، ص ۴۹ تا ۶۸
- صادقی، مسعود و عمادزاده، مصطفی (۱۳۸۳). تحلیلی بر عوامل اقتصادی مؤثر در اشتغال زنان ایران. مجله پژوهش زنان. دوره ۲، شماره ۱، ۲۲-۵.
- سفیری، خدیجه (۱۳۸۲). اشتغال زنان در توسعه رضایت شغلی و نوع مشاغل، مجموعه مقالات زنان؛ مشارکت و برنامه ریزی برای توسعه پایدار، (تهران: برگ زیتون)، ص ۱۶۷-۱۶۸.
- شریفی، امید؛ اسدی، علی (۱۳۸۹) کارآفرینی زنان دانشگاهی، پژوهشنامه زنان، سال اول، شماره اول ص ۷۳-۱۰۶
- طیبی نیا، مهتری؛ رحمانی، جبار (۱۳۹۵). انگیزش های نویافته تحولات هویتی زنان در آموزش عالی، تحقیقات فرهنگی ایران، شماره ۳۴، ص ۱۲۱ تا ۱۲۹
- عباس زاده، سعیده (۱۳۹۴) بررسی تطبیقی پنج برنامه توسعه کشور، پیرامون دستیابی به عدالت جنسیتی با تاکید بر وضعیت آموزش عالی زنان در ایران و مقایسه آن با وضعیت جهانی، پژوهش نامه زنان، سال ششم، شماره ۱، ص ۹۷ تا ۱۳۰

۷۰ پژوهش‌نامه زنان، سال ۱۳، شماره ۳، پاییز ۱۴۰۱

- علوی زاده، سید امیر محمد؛ شمس‌الدینی، علی؛ حسینی، فاطمه (۱۳۹۵)، زن و جامعه، سال هفتم، شماره ۴، ص ۱۹۵ تا ۲۱۸
- علیزاده، مرجان (۱۳۸۹). نقش اشتغال زنان در توسعه، فصلنامه علمی پژوهشی زن و فرهنگ، سال دوم، شماره پنجم، صفحات ۴۹-۴۵.
- علاء‌الدینی، پویا؛ محمد رضا رضوی. (۱۳۸۵)، وضعیت مشارکت و اشتغال زنان، فصلنامه رفاه اجتماعی، شماره ۱۲.
- غفاری، غلامرضا (۱۳۸۴). زنان و توسعه اجتماعی، مجله حقوق زنان، شماره ۱۰، انتشارات جهاد دانشگاهی، واحد تربیت معلم، تهران.
- عطارکار روشن، صدیقه؛ نوریان، مریم؛ شیرین بخش، شمس‌اله، (۱۳۹۵) تاثیر مخارج اجتماعی دولت ها بر توسعه اقتصادی زنان کشورهای آسیایی، مطالعات اجتماعی، روانشناختی زنان، شماره ۴۸، ص ۳۷ تا ۵۹
- عزیزآبادی فراهانی، زهرا؛ ودیعه، ساسان؛ حضرتی صومعه، زهرا (۱۳۹۷)، مطالعه جامعه‌شناختی برنامه ریزی شهری با رویکرد زنان جهت تدوین الگوی توسعه پایدار در شهر تهران، مطالعات علوم اجتماعی، سال پانزدهم، شماره ۵۹، ص ۹۶ تا ۱۱۰
- فراستخواه، مقصود (۱۳۸۳). «زنان، آموزش عالی و بازار کار»، فصل‌نامه زن در توسعه و سیاست، دوره ۲، ش اول، ص ۱۴۷-۱۶۳.
- فیض پور، محمد علی؛ صالحی فیروزآبادی، گلستا (۱۳۹۳) بررسی سطح توسعه بازار کار به تفکیک جنسیت در ایران، پژوهشنامه زنان، سال پنجم، شماره دوم، ص ۸۹-۱۰۹
- قدرتی، حسین؛ (۱۳۹۴)، فراز و فرود اشتغال زنان در ایران و تفاوت آن با روندهای جهانی، توسعه اجتماعی، دوره نهم، شماره ۳، ص ۲۹ تا ۵۲
- کاردوانی، راحله؛ تاج‌مزینانی، علی اکبر؛ میرخانی، عزت‌السادات؛ سجادی، سید مهدی (۱۳۹۶) تبیین الگوهای سیاستی و تحولات سیاست‌گذاری در حوزه «مادری/ اشتغال»، پژوهشنامه زنان، سال هشتم، شماره ۴، ص ۳۷-۶۴
- کارشناس، مجید (۱۳۷۶)، مطالعه اشتغال زنان از دیدگاه جامعه‌شناسی کار و شغل، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه اصفهان ۱۳۷۶ شماره ۹
- کریمی، زهرا؛ جهان‌تبیغ، الهام؛ ابراهیمی پورفائز، سهند؛ (۱۳۹۵)، پژوهش‌نامه زنان، سال هفتم، شماره ۱، ص ۱۵۵ تا ۱۷۸
- کریمی پتانلار، سعید؛ گیلک حکیم‌آبادی، محمد تقی (۱۳۹۶) فساد مالی و اشتغال زنان در کشورهای منتخب، پژوهشنامه زنان، سال هشتم، شماره ۴ ص ۶۵-۸۱

اشتغال زنان و پایداری خانواده ... (صدیقه خدیوی و دیگران) ۷۱

- کولایی الهه، حافظیان محمدحسین، نقش زنان در توسعه کشورهای اسلامی، زن در توسعه و سیاست (پژوهش زنان): بهار و تابستان ۱۳۸۵، دوره ۴، شماره ۲-۱ (پیاپی ۱۴)، ص ۳۳-۶۰
- گراوند، جمشید (۱۳۸۱) زن، توسعه اشتغال، نسیم صبا، ۸۱/۱۲/۲۴
- گزارش مرکز مطالعات و تحقیقات زنان، ۱۳۸۲
- گزارش مرکز امور مشارکت زنان ریاست جمهوری، ۱۳۸۰. ص ۱۵
- گزارش دفتر امور زنان در نهاد ریاست جمهوری، ۱۳۷۴
- گزارش مرکز آمار ایران، طرح آمارگیری نیروی کار، ۱۳۹۵
- گزارش جنسیت و توسعه در خاورمیانه و شمال آفریقا، ۲۰۰۴
- محمدی، شیرین؛ رستم بیک تفرشی، آتوسا (۱۳۹۹) بازنمایی زن در گفتمان حقوق کنش گران در ایران، پژوهشنامه زنان، سال ۱۱ شماره ۳، ص ۱۹۱-۱۶۵
- مهدوی، م. ص؛ هاشمی، ک. (۱۳۸۹) بررسی جامعه شناختی تأثیر تحصیلات زنان بر ارتباطات انسانی در خانواده. پژوهشنامه علوم اجتماعی. سال چهارم. شماره چهارم. زمستان. صص ۵۵-۸۱
- مهدوی، محمدصادق؛ وکیل ها، سارا (۱۳۹۴) بررسی تأثیر توسعه فرهنگی زنان بر کارکردهای خانواده، مطالعات توسعه اجتماعی ایران، سال هفتم، ش ۲ (بهار ۹۴). ۷۳-۸۴
- میرزایی، حسین (۱۳۸۳)، عوامل مؤثر بر مشارکت اقتصادی زنان ایران با استفاده از مدل رگرسیون داده های پانلی، مقاله ۶، دوره ۲، شماره ۱، بهار ۱۳۸۳
- منظمی، مریم؛ سجادی، سید نصراله؛ رجبی، حسین؛ جلالی فراهانی، مجید (۱۳۹۶)، عوامل مؤثر بر پیشرفت مدیریتی زنان در ورزش ایران، مطالعات راهبردی ورزش و جوانان، شماره ۳۵، ص ۱۵۵ تا ۱۷۸
- ملک زاده، فهیمه (۱۳۹۵)، نقش اشتغال زنان در توسعه جامعه با رویکردی بر دیدگاه امام خمینی، پژوهشنامه متین، شماره ۷۲، ص ۱۴۹ تا ۱۷۳
- نوروزی، لادن (۱۳۸۲). تأثیر تحصیلات عالی بر نرخ مشارکت و عرضه نیروی کار در زنان، تهران، موسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی، چاپ اول.
- نیکومقدم، مسعود؛ قلی زاده امیرآباد، محدثه؛ خوشنودی، عبدالله (۱۳۹۷) بررسی تأثیر توانمندسازی زنان بر توسعه دمکراسی. زن در توسعه و سیاست. دوره شانزدهم شماره ۴ ص ۶۲۱-۶۴۰
- واترز ماری آلیس (۱۳۸۳)، فمینیسم و جنبش مارکسیستی، ترجمه مسعود صابری، تهران: طلایه پرسو

ویلفورد، ریک، ۱۳۷۸، «مقدمه ای بر ایدئولوژیهای سیاسی»، ترجمه م. قاند، به نقل از بولتن مرجع (۴) فمینیسم، مدیریت مطالعات اسلامی، مرکز مطالعات فرهنگی بین المللی، تهران: انتشارات بین المللی الهدی

هاشمی، سید احمد (۱۳۸۸). مقاله زن محور توسعه پایدار جامعه، www.Dr-Hashemi.com
هیر، دیوید، ام. (۱۳۸۰). جامعه و جمعیت (مقدمه ای بر جامعه شناسی جمیت). ترجمه: یعقوب فروتن. بابلسر: انتشارات دانشگاه مازندران.

Ahlander, N.R. & Bahr, K.S. (1995) "Beyond Drudgery, Power, and Equity: Toward an Expanded Discourse on the Moral Dimensions of Housework in Families", *Journal of Marriage and the Family*, 57, pp 54-68.

Beer, C. (2009). 'Democracy and gender equality'. *Studies in Comparative International Development (SCID)*, Vol. 44, No. 3, PP 212-227

Christin, Angele (2012). "Gender and highbrow cultural participation in the United States", *Journal of Poetics* 40 (5): pp 423-443

Ehrenreich, Barbara, (1994), "Life Without Father : Reconsidering Socialist - Feminist Theory" in Linda McDowell and Rosemary Pringle (ed.) *Defining Women*, Polity Press: The Open University, Cambridge.

Fatima, G. (2010). "Female education as a determinant of economic growth (A case study of Pakistan)", *International Conference on Applied Economics*, PP 167-171

Kaur, H. and Lechman, E. (2015). "Economic and female labor force participation—verifying the U-Feminization hypothesis new evidence for 162 countries over the Period 1990-2012", *Journal of Sciences Papers Economics Sociology*, Vol. 8, No.1, PP 90-101. [

Tansel, T. and Gungor, N.D. (2012). Gender effect of education on economic development in Turkey, *IZA Discussion Paper*, No.6532.

Tsani, S., Paroussos, L., Fragiadakis, C. and Charalambidis, I. (2013). "Female labour force participation and economic growth in the South Mediterranean countries", *Economics Letters*, Vol. 120, No. 2, PP 323–328.

Graham H. (1987) Women's smoking and family health, *Soc Sci Med*. 1987;25(1):47-56.

Markus J Rantala, Mari Pölkki, Liisa M. Rantala (2010), Preference for human male body hair changes across the menstrual cycle and menopause, *Behavioral Ecology*, doi:10.1093/beheco/arp206

Moser P, Hulme D. (1996) Micro Enterprise Finance: is there a conflict between growth and poverty alleviation? *World Development*.; 26 (5): 783-90.

Standing, G. (1999), *Global Feminization through Flexible Labor: A Theme Revisited*. *World Development*, Vol 27, No 3.

اشتغال زنان و پایداری خانواده ... (صدیقہ خدیوی و دیگران) ۷۳

Sultana, N., Hina, N., Malik, S. J., (1994), Determinants of women time allocation in selected districts of rural Pakistan, The Pakistan Development Review, Vol. 33, No. 4, 1141-1153.

Turner, Jonathan, The structure of sociological theory. 3rd ed. Homewood, I11. Dorsey press,1982.

Ulfelder, J. (2008). 'International integration and democratization: An event history analysis'. Democratization, Vol. 15, No. 2, PP 272-296

Wallace Ruth A. & Wolf Alisin. (1986) Contemporary Sociology Theories. Prentic- Hall

Wyndow, Paula. (2013). A Gendered Approach to Democratic Development Theory, (PhD Thesis). Curtin University, Western Australia, Australia.

